

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1908. Andra Kammaren. N:o 57.

Tisdagen den 5 maj.

Kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 28 och den 29 nästlidna april.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg.

Att ledamoten af Riksdagens Andra Kammare professor K. Warburg lider af febersjukdom och därför tills vidare är oförmögen att deltaga i riksdagsarbetet, intygar på heder och samvete

Stockholm den 4 maj 1908.

T. Hwass.

Med. Dr.

Legitimerad läkare.

§ 3.

Herr statsrådet m. m. *A. H. Hammar skjöld* aflämnade Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående anvisande af anslag till en biologisk undersökning af sjön Tåkern.

Nämnda proposition bordlades på begäran.

§ 4.

Föredrogos men blefvo ånyo bordlagda statsutskottets memorial och utlåtanden n:is 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108 och 109, sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande n:o 13 samt lagutskottets utlåtande n:o 57.

§ 5.

Till bordläggning anmäldes:

statutskottets memorial, n:o 110, i anledning af vissa delar af kamrarnas skiljaktiga beslut rörande lönereglering för landsstaterna i länen m. m.; och

Andra Kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 33, i anledning af Första Kammarens beslut i fråga om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ersättning åt vissa ledamöter i inskrifningsnämnd och inskrifningsrevision.

§ 6.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrivelser

dels till Konungen:

n:o 72, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af tre lägenheter från förra ryttmästarbostället Valåkra n:is 4 och 5 i Högsby socken af Kalmar län;

n:o 73, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af vissa områden från förra militiebostället 1 mantal Gustad n:o 5 Norrgård i Vikingstads socken af Östergötlands län;

n:o 74, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af förra militiebostället Norr Fensta n:is 1 och 2 om 2 mantal i Västmanlands län;

n:o 75, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af ett område från förra regementsskrifvarbostället Ekeby n:o 1 i Västmanlands län;

n:o 76, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af två lägenheter från förra hospitalshemmanet $\frac{3}{4}$ mantal Hunnerstorp n:o 1 i Hofs socken af Östergötlands län;

n:o 77, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af en till förra ryttmästarbostället Lyftinge n:is 2 och 3 med underlydande i Västmanlands län hörande lägenhet Raknön n:o 1, en äng;

n:o 78, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse till Jönköpings stad af den till förra landshöfdingebostället 3 mantal Rydhof n:o 1 i Jönköpings län hörande vattenrätt i Munksjön;

n:o 79, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af ett område från Uppsala slottsjord till Uppsala universitet för utvidgning af akademiska sjukhusets i Uppsala tomt; och

n:o 80, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ägo-byte mellan kronan och Stockholms stad;

dels ock till fullmäktige i riksgäldskontoret, n:o 106, angående tillhandahållande af medel för uppförande af stationsbyggnader för telegrafverkets behof i Stockholm och Göteborg.

Vidare anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse till Konungen, n:o 107, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående restitution af erlagd sockerskatt eller befrielse från sådan skatt för socker, som användts vid tillverkning af exportvaror.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag.

§ 8.

Afgåfvos följande nya motioner, nämligen af:

herr *T. Zetterstrand*, n:o 328, i anledning af motionen n:o 206 med förslag till lag angående förekommande af vanhäfd å vissa jordbruk i Norrland och Dalarne; och

herr *E. Hammarlund*, n:o 329, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående statsunderstöd till kommunala och enskilda läroanstalter.

Dessa motioner blefvo på begäran lagda på bordet.

§ 9.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>E. D. V. Martin</i>	under 2 dagar fr. o. m.	den 6 maj,
» <i>C. Sandquist</i>	» 7 »	» 6 »
» <i>O. Emthén</i>	» den 6 maj och	
» <i>J. W. Lundin</i>	» 4 dagar fr. o. m.	den 6 maj.

Häruppå åtskildes kammarens ledamöter kl. 2,⁵² e. m.

In fidem
Herman Palmgren.

Onsdagen den 6 maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Herr talmannen tillkännagaf, att till kamrarnas talmän ingått följande telegram:

Mottagen och framfören vårt varma och hjärtliga tack för Riksdagens lyckönskan på vår bröllopsdag.

Wilhelm.

Maria.

§ 2.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl Maj:ts på kammarens bord liggande proposition angående anvisande af anslag till en biologisk undersökning af sjön Tåkern.

§ 3.

Vidare föredrogs hvar för sig de å kammarens bord hvilande motionerna; och hänvisades därvid herr *T. Zetterstrands* motion, n:o 328, till lagutskottet och herr *E. Hammarlunds* motion, n:o 329, till statsutskottet.

§ 4.

Statsutskottets häruppå föredragna memorial, n:o 110, i anledning af vissa delar af kamrarnas skiljaktiga beslut rörande löne-reglering för landsstaterna i länen m. m., lades till handlingarna.

§ 5.

Föredrogs, men bordlades åter Andra Kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande n:o 33.

§ 6.

Vid föredragning härefter af sammansatta stats- och lagutskottets memorial, n:o 12, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande utskottets utlåtande n:o 11, i anledning af Kungl. Maj:ts

proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af 35 och 80 §§ i gällande väglag samt en med föranledande af propositionen väckt motion, blef utskottets hemställan af kammaren bifallen.

§ 7.

Vidare förelåg till afgörande Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 32, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående folkskolans reformering till en botten-skola m. m.

Om folkskolans reformering till en botten-skola m. m.

I en inom Andra Kammaren vid innevarande riksdag väckt motion, n:o 102, hade friherre *A. T. Adelswärd* föreslagit, det Riksdagen ville besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t hemställa, det Kungl. Maj:t täcktes snarast möjligt låta verkställa utredning och till Riksdagen framlägga förslag,

dels till sådan ändring i undervisningsväsendet, att folkskolan komme att utgöra det första ledet i undervisningssystemet och omorganiseras till s. k. botten-skola,

dels därefter till inrättandet i större utsträckning än hittills af yrkes- och fackskolor i samband med en inskränkning i fordran på universitetsbildning och afläggandet af akademisk examen såsom kompetensvillkor för vissa allmänna tjänster.

Utskottet hemställde emellertid, att friherre Adelswärds ifrågasvarande motion ej måtte till någon Andra Kammarens åtgärd föranleda.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, begärdes ordet af

Friherre Adelswärd, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Det torde vara ganska ovanligt, att en motionär, som själf varit medlem af ett utskott, som afstyrkt hans motion, icke därvid har begagnat tillfället att reservera sig mot ett sådant beslut. Förklaringen därtill ligger uti utskottets motivering, hvilken, såsom herrarna torde hafva funnit, till alla delar går i öfverensstämmelse med motionens syfte och på allt sätt vitsordar det berättigade uti motionens afsikter. Skälen till att det slut, hvori denna motivering utmynnar, likvisst blifvit ett afslagsyrkande, ligger också uti hvad som i utlåtandet blifvit framhållet angående de åtgärder, som redan vidtagits för ändring och förbättring beträffande undervisningsväsendet, samt angående det förslag i denna riktning, som framkommit i en Kungl. Maj:ts proposition. Jag har såsom motionär icke kunnat annat än för min del biträda dessa utskottets skäl och finna dem riktiga, och detta är orsaken, hvarför jag icke heller funnit skäl att framkomma med något skiljaktigt yrkande. Jag tror nämligen, att, liksom det är öfverflödigt, att jag försöker komma med något annat yrkande än det,

*Om folk-
skolans refor-
mering till en
bottenskola
m. m.
(Forts.)*

som utskottet framställt, det äfven för framgången af den sak, som i motionen afses, är lyckligast, att så sker.

I ett afseende har emellertid utskottet endast flyktigt och så att säga i förbigående berört ett af de yrkanden, som jag gjort, nämligen det, som afses frågan om inskränkning af krafvet på universitetsexamen såsom kompetensvillkor till ämbetsverken. Man har inom utskottet ansett, att denna sak legat så långt från hufvudfrågan, att någon vidlyftig behandling i den delen icke varit nödig. Jag kan förstå denna uppfattning, men måste samtidigt framhålla, att denna fråga likväl har ett visst sammanhang med undervisningsväsendet. Jag tror, att många med mig dela den uppfattningen, att det icke är lämpligt eller nödigt, att man i den utsträckning, som nu är händelsen, fordrar universitetsexamina, och särskildt juridiska examina, för den allra största delen af befattningshafvarna inom ämbetsverken, samt att detta onödigtvis tynger och är ekonomiskt skadligt att göra detta i den utsträckning, som nu sker. För att kunna komma ifrån detta, fordras enligt mitt förmenande något annat sätt för blifvande ämbetsmän att ådagalägga sin kompetens; man skulle kunna fordra något särskildt prof för dem och eventuellt särskildt anordnade kurser, för att de skulle kunna förvärfva den kompetens, som är nödig inom de lägre graderna af ämbetsverken. På det sättet är det, som denna fråga sammanhänger med frågan om undervisningsväsendet.

I min motion har jag sökt framhålla det stora statsintresse, som ligger i att folkundervisningen från statens sida särskildt omhuldas. Jag menar, att det från statens sida sedt är viktigare, att de stora massorna af folket erhålla en god undervisning, än att den vetenskapliga undervisningen särskildt tillgodoses af staten. Inom vårt land torde förhållandet vara det, att, med hänsyn tagen till folk mängden och de ekonomiska tillgångarna, staten i mycket stor utsträckning understöder den högre vetenskapliga bildningen men däremot i relativt ringa mån understöder folkundervisningen. Jag tror, att en ändring i det hänseendet vore lycklig, något som jag också försökt att i min motion framhålla. Jag kan därför icke annat än högeligen beklaga, att de många till denna Riksdag inkomna motioner, hvilka haft till syfte att åstadkomma större bidrag från statens sida till folkundervisningen, icke vunnit Riksdagens bifall. Men om, såsom det ser ut, de i år väckta förslagen beträffande undervisningsväsendet icke komma att leda till några positiva resultat, så vågar jag dock hoppas, att min motion likvisst kunnat göra någon nytta, i det att den allmänna uppmärksamheten därigenom blifvit fästad på undervisningsväsendets stora betydelse så väl i socialt som i politiskt hänseende.

Uti motionen har jag, såsom herrarna torde hafva funnit, särskildt framhållit undervisningsväsendets betydelse ur social synpunkt. Jag har naturligtvis icke velat säga, och det har jag också sökt att framhålla, att undervisningsväsendet i och för sig skulle kunna

Om folkskolans reformering till en bottenskola m. m.
(Forts.)

ensamt i väsentlig mån undanröja de sociala missförhållanden, som kunna finnas i vårt samhälle; men jag har velat påvisa, att det har ett visst inflytande på de sociala förhållandena, och att sålunda undervisningsväsendet åtminstone icke bör vara organiseradt så, att det rent af befördrar sociala missförhållanden, utan tvärtom så, att det motverkar desamma.

Bland politiska förhållanden att fästa afseende vid, då det gäller undervisningsväsendets organisation, synes mig i främsta rummet böra beaktas det faktum, att vi nu stå inför en väsentlig utsträckning af såväl den politiska som den kommunala rösträtten, ett förhållande som gör, att det bör vara statens oafvisliga plikt och en af dess förnämsta uppgifter att se till, att dessa massor af nya röstande, hvilka torde komma att utgöra majoriteten bland de röstande, också hafva de kunskaper och stå på den bildningsnivå, att de kunna till lycka för samhället begagna den nya rätt, som genom denna utsträckning af den allmänna rösträtten kommer att gifvas dem. Denna synpunkt synes mig vara synnerligen viktig, då man bedömer undervisningsväsendets och särskildt folkskoleundervisningens utveckling. Att folkskoleundervisningen nu icke är fullt tillfredsställande — icke är tillräcklig — torde vi litet hvar vara ense om. Att särskildt så är förhållandet i en stor del landtkommuner är ett obestridligt faktum. Viktigast med hänsyn till de utvidgningar och förbättringar, som förestå att göra, synes mig därför vara det slag af undervisningsanstalter, som afser att bereda fortsatt och utvidgad undervisning för den ungdom, för hvilken folkskolan hittills har utgjort den enda undervisningsanstalt, som denna ungdom har haft tillfälle att besöka. För den ungdom, som genast efter folkskolans afslutning kommer ut i praktiskt arbete — den ungdom som, för att uppehålla sig, *måste* börja arbeta — finnes allt för få tillfällen till vidare utbildning och till inhämtande af ytterligare kunskaper. En stor del af dem, som gå till fabrikerna, få enligt lagen angående minderårigas arbete icke fullt använda tiden uti arbete; utan de få en tid öfrig, hvilken de nu kanske icke alltid använda på det bästa sättet. Jag anser, att det vore till den allra största nytta för samhället och dem själva, om det funnes undervisningsanstalter, afsedda att mottaga detta slag af ungdom, som känner behof och önskan af att ytterligare utbilda sig.

Utskottet afslutar sitt utlåtande med uttalande af en önskan om, att det arbete, som pågår beträffande undervisningsväsendets ordnande, inom flera olika kommittéer, må ske på sådant sätt, att sammanhang och system uppnås i undervisningsväsendet i dess helhet. Och jag vågar begagna detta tillfälle att rikta en vördsam hemställan till Kungl. Maj:t, särskildt till chefen för ecklesiastikdepartementet, att han välvilligt måtte taga hänsyn till denna utaf utskottet uttalade önskan, då ytterligare arbete äger rum med afseende å ordnandet och utvidgandet af undervisningsväsendet.

Om man sålunda får betrakta frågan om undervisningsväsendet

Om folk-
skolans refor-
mering till en
bottenskola
m. m.
(Forts.)

vid denna riksdag såsom fallen — särskildt måste jag anse detta vara förhållandet med afseendet å min motion — vågar jag dock uttala den mening, att om denna fråga kan användas det ofta använda uttrycket, att den likvisst har *fallit framåt*.

Herr Hjärne: Herr talman! I mycket delar jag de åsikter, min ärade vän å östgötabanken uttalat i sin motion och nu i dag här närmare utvecklade. Liksom han hyser jag det lifigaste intresse för folkskoleväsendets utveckling och för vårt folks upplysning i alla afseenden och inom alla samhällsklasser. Liksom han önskar jag också, att denna upplysning måtte vara af den art, att den för de särskilda samhällsmedlemmarna allt närmare till hvarandra. Men jag anser mig emellertid skyldig att, när nu denna fråga genom motionen kommit på tal, för min del inlägga en reservation mot hans hufvudyrkande. Jag tror icke liksom han och säkerligen många andra i denna kammare, att den rätta vägen att befrämja de syftemål, han uppställt för sig, går genom hvad man kallar folkskolan såsom bottenskola. Denna fråga torde vi mycket ofta få tillfälle att debattera här i kammaren, och jag inskränker mig därför till att med blott några få ord påpeka hufvudskalet, hvarför jag icke kan vara med om denna åsikt. Jag är af den meningen, att vi hafva en stor fara att bekämpa, när det gäller undervisningens ordnande å statens vägnar, icke blott för folkskolan utan också för alla andra skolor. Det är nämligen den faran, att vi skulle råka in i ett system med mekanisering utaf undervisningen öfver hufvud taget. Vi skulle, därigenom att vi lade en och samma måttstock på undervisningens organisation öfver hela vårt land och inom alla grader utaf undervisningen, vi skulle därigenom, säger jag, så lätt komma därhän, att vi förvanskade den bildning, som vi ju alla vilja hafva utbredd till så många klasser som möjligt. Detta är en fara, som vi böra söka att afvärja så mycket vi kunna. Ätminstone för min del hyser jag den öfvertygelsen, att den rätta vägen icke går genom att införa ett enda undervisningssystem från de lägsta årsklasserna ända upp till universitetet, utan att den går genom införande af en hel mängd olikartade skolyper, som visserligen sinsemellan kunna hafva åtskilliga läroämnen gemensamma, men som dock genom sin mångfald lämna utrymme för olika anlags utbildning bland olika lärjungar.

Att nu närmare utveckla, hur jag tänkt mig, att under närvarande förhållanden ett sådant system skulle kunna tillämpas, anser jag icke tillfället vara lämpligt till. Men jag har blott här velat inlägga min reservation mot den uppfattningen, att vi skulle kunna befrämja de olika klassernas samkänsla och samverkan genom ett system, som allt igenom vore byggt på folkskolan såsom bottenskola. Jag tror icke, att vi därigenom befrämja samkänslan mellan samhällsklasserna, ty så synnerligen många af dessa lärjungar, som på detta sätt genom tvång kunde föras tillsammans, skulle säkerligen

icke från barndomen bevara sådana minnen, som för framtiden skulle kunna bidraga till en allmän folksämja, utan snarare tvärtom. Och jag hoppas också, liksom motionären, att Kungl. Maj:t måtte taga dessa viktiga undervisningsfrågor om hand med så stor kraft som möjligt, men jag vågar tillika ställa den förhoppningen på Kungl. Maj:ts ingripande, att det icke måtte ske i form af en onödig uniformering, reglering och systematisering af undervisningsväsendet.

Om folkskolans reformering till en bottenskola m. m.
(Forts.)

Häruti instämde herr *Hazén*.

Herr Beckman i Linköping: Herr talman! Ifrågavarande utskottsbetänkande innehåller i sin motivering åtskilligt rörande de allmänna läroverken, som jag för min del icke kan låta stå alldeles oemotsagdt. I slutet på sid. 5 säges, att somliga af läroanstalterna, och därmed menas tydligen de allmänna läroverken, företrädesvis mottaga barn från de bättre situerade samhällsklasserna. Jag vill icke tro, att utskottet kan ha menat hvad som *kan* läggas i detta uttryck, nämligen att läroverken skulle helt enkelt undandraga sig eller neka att gifva undervisning åt barn från de ekonomiskt mindre lyckligt situerade samhällslagren. Ehuru det, som sagdt, kan tolkas på det sättet, vill jag dock icke tro, att utskottet kan ha menat något sådant, ty det skulle innebära en alltför grav anmärkning mot läroverken, som för resten icke vore på något sätt berättigad, utan jag vill antaga, att utskottet menat, att de bättre situerade samhällsklasserna företrädesvis sända sina barn till läroverken, under det däremot de sämre situerade sända sina till folkskolan. Jag tror i alla fall, att med denna tolkning, som väl är den riktiga, utskottets yttrande ändock icke håller streck. Jag har i dag fått den uppgiften, att här i Stockholm öfver 50 procent af de allmänna läroverkens lärjungar komma från folkskolan. I fjol vid debatten om Borås' stads önskan att få sitt läroverk förvandladt till högre läroverk uppgafs, att 89 af de 223 där studerande ynglingarne voro barn af småfolket, och från det läroverk, hvilket jag själf tillhör, kan jag nämna det förhållandet, att af de 627 där inskrifna ha under denna termin 165 icke betalat mer än en afgift och 47 half afgift, d. v. s. 34 procent tillhörde de svagt ekonomiskt situerade samhällsklasserna. Om jag då tillägger, att sådana samhällsklasser, som t. ex. lokomotivförare och de med dem i ekonomiskt hänseende likställda, räknas såsom ekonomiskt situerade, att de kunna betala full terminsavgift, så tror jag, att jag kan våga påstå, att öfver hälften af detta läroverks lärjungar äro barn af sådana föräldrar, som måste räknas till småfolket. Jag tror också, att detta förhållande, som jag här lyckats konstatera för några få läroverk, skall vara riktigt för läroverken i allmänhet. Man torde således icke kunna påstå i likhet med utskottet, att det endast är de bättre ekonomiskt situerade, som skicka sina barn till de allmänna läroverken. Jag behöfver här icke för herrarne omtala, att vår odlings

*Om folk-
skolans refor-
mering till en
bottenskola
m. m.
(Forts.)*

historia visar mångfaldiga exempel på, hurasom barn af de allra fattigaste samhällsklasserna från läroverken kommit upp i en god ställning och gjort vårt land heder. Särskildt var detta fallet mera förr i världen än nu, då undervisningen var helt och hållet fri. Men efter 1904 års skolreform har i detta fall någon försämring inträdt, men den torde dock icke vara så stor, att den berättigar att skriva under på, hvad utskottet i detta fall påstått. Utskottet säger sedermera på sid. 6: »Det kan icke hindras, att ett skolsystem af denna art ger upphof till frestelser, å ena sidan till afund och bitterhet, och å andra sidan till högmod och öfversitteri». Jag tror icke heller, att detta är med verkliga förhållandet öfverensstämmande. Nog är det min erfarenhet från min egen skoltid, att mångenstädes barn af föräldrar i såväl de högsta som de i ekonomiskt eller socialt afseende lägst stående samhällsklasserna sutto sida vid sida, landshöfdingens son sida vid sida med arbetarens son o. s. v., och aldrig fanns det då någonting, som kunde berättiga till det påståendet, att den ene stod mera i gunst hos kamrater och lärare än den andre. Nej, mina herrar, de företräden, som börden, som rikedomen och som rangen skänka, har man icke ondt af i skolan. De ha där ingen kurs. Det är först sedan ynglingarna ha lämnat skolan och trädt ut i lifvet, som dessa företräden göra sig gällande och framalstrar å ena sidan afund och å andra sidan möjligen högmod och öfversitteri. Men jag vågar bestämdt påstå, att i skolan finnes däraf litet eller intet.

Om jag sedan ger mig in på, hvad utskottet påstår angående de pedagogiska anordningarna, så vill jag fatta mig mera kort. Men jag vill äfven där påstå, att utskottet kommit med uppgifter, som det torde ha svårt att stå för. När utskottet på sid. 7 säger, att det alltid anses såsom en vanskelig sak med inträdesexamen vid de allmänna läroverken till annan klass än den lägsta, är detta så långt ifrån sant, att ett ganska betydande antal just söker inträde i andra och tredje klassen i våra läroverk. Det är nämligen många föräldrar, som just af önskan att ha sina söner kvar ett år längre i hemmet, låta undervisa dem hemma, så att de kunna söka inträde i andra eller tredje klassen. För att stödja detta med ett exempel, vill jag påpeka, att under föregående hösttermin vid det läroverk, jag tillhör, icke mindre än 39 stycken på det sättet sökte inträde i andra och tredje klassen, då däremot 50 sökte och erhöilo inträde i första. Skillnaden är dock icke så stor, att den berättigar till den uppfattning, som utskottet har, att det alltid anses vara en mycket vanskelig sak med inträde i annan klass än den lägsta.

På ett annat ställe omtalar också utskottet — ehuru det är en mindre viktig sak — att de lärjungar, som söka från folkskolan in i de allmänna läroverken, anses alltid behöfva någon enskild handledning före själfva inträdesexamen. Äfven mot detta påstående kunna berättigade anmärkingar göras. Det finnes mångfaldiga exempel på, att gossar efter 8 å 14 dagars repetition, nästan ute-

slutande på egen hand, söka och vinna inträde i första klassen från folkskolans första klass litt. A.

Det skulle kunna vara frestande att också gå in på utskottets funderingar angående undervisningen i språk på skolans lägre stadium. Jag vill emellertid icke närmare gå in därpå, men jag vill påstå, hurusom de exempel, som utskottet framhållit från Norge och Danmark, icke torde behöfva betyda så särdeles mycket vid det förhållande, att utskottet icke kunnat eller — jag vet icke — möjligen velat framdraga några exempel från vårt eget land, som bestyrka motsatsen. Nu finnes det visserligen lärare i vårt land, som också instämma med utskottet i detta, men jag tror, att de allra flesta skulle vilja säga tvärtom och påstå, att just med afseende på de lefvande språken är det till fördel för läroverken, att undervisningen däri börjar redan vid 9-årsåldern. Jag vill därmed säga, att mot erfarenheten från Danmark och Norge och möjligen från något annat land kan sättas erfarenheten från Sverige; jag vet nämligen icke, om våra pedagoger äro så mycket sämre, att icke deras vitsord skulle kunna gälla mot utlandets. Jag ber att med dessa anmärkingar mot motiveringen få tillstyrka bifall till det slut, hvartill utskottet kommit.

Om folkskolans reformering till en bottenskola m. m.
(Forts.)

Herr Johansson i Jönköping: Herr talman, mina herrar! Jag begärde ordet, då jag hörde, att man började kritisera utskottets utlåtande, men jag finner nu af hvad som yttrats af de oppositionens talmän, som här uppträdt, att det i den framställda kritiken icke är mycket att bemöta. Jag ber ändock att få yttra några ord.

Hvad professor Hjärnes anförande angår, så ville han göra troligt, att tanken på att göra folkskolan till en bottenskola skulle innebära någonting, som han kallade undervisningens mekanisering. Jag får säga, att jag verkligen har svårt att fatta, hur man egentligen skall tolka ett sådant uttryck i detta sammanhang eller hur man skall kunna anse, att en utveckling af vårt lägre undervisningsväsende i den riktningen, att folkskolan göres till bottenskola, skall kunna främja undervisningens »mekanisering». Tro herrarne icke då, att en mekanisk undervisning kan förekomma likaväl vid de allmänna läroverken och i flickskolorna som i folkskolan — jag säger icke, att den faktiskt förekommer, men att den kan förekomma — och att den öfverhufvud kan förekomma likaväl om man har många slags barndomsskolor af olika typer, som om man har en enda barndomsskola?

Jag har svårt att tro, att professor Hjärne verkligen menat något dylikt, utan han ville kanhända säga, att anordningen med ett enda slag af barndomsskolor enligt hans mening skulle medföra en allt för stor enformighet i undervisningssystemet och därigenom bli skadlig. Den uppfattningen tror jag emellertid icke håller stånd. Ty hvarför skulle en enhetlig barndomsskola — och *enhetlig* tror jag är det rätta uttrycket härvidlag — vara mindre ägnad att gifva

Om folkskolans reformering till en bottenskola m. m.
(Forts.)

barnen en sådan undervisning, som de på detta stadium behöfva, än flera olika skolor med samma ändamål? Jag tror för min del, att vi, som utgöra en nation, hvilken icke kan berömma sig af några allt för stora materiella resurser, göra klokt i att anordna vår barndomsundervisning efter ett enhetligt system, ty då blifva vi bättre i tillfälle att gifva barnen en god undervisning, än om vi splittra våra krafter på att upprätthålla en mängd olika skolor. Alla dessa måste ju ändock ha väsentligen samma uppgift, ty barn äro barn, i hvilken skola de än gå, och deras intellektuella behof äro på detta stadium i hufvudsak desamma, vare sig de tillhöra den ena samhällsklassen eller den andra. Jag tror sålunda, att den invändningen, att en anordning med folkskolan såsom bottenskola skulle innebära en mekanisering af vårt undervisningssystem, med rätta kan betecknas såsom ett slagord, som icke har någon verklig betydelse i detta fall. Hvad det här är fråga om är att ordna vårt undervisningsväsende i afseende å barndomsstadiet efter en enhetlig plan, men det behöfver icke på något sätt innebära undervisningens mekanisering.

Hvad lektor Beckmans anförande beträffar, riktade han först en anmärkning mot utskottets uttryck, att somliga barndomsskolor företrädesvis mottaga barn från de bättre situerade samhällslagren, under det att andra — folkskolorna — skulle hufvudsakligen mottaga barn från de mindre bemedlade samhällsklasserna. Herr Beckman var vänlig att tolka dessa ord välvilligt, och naturligtvis gör utskottet anspråk därpå; jag tror nu emellertid, att man omöjligen kan tolka detta utskottets uttalande på annat sätt, än som den ärade talaren gjorde. Om hvad utskottet här säger icke vore sant, skulle detta innebära, att de allmänna läroverken — den ärade talaren antog själf, att uttrycket i fråga syftade på dem — hade lika många eller flera lärjungar från de mindre bemedlade samhällsklasserna som från de bättre situerade. Säkerligen tror ingen enda af kammarens ledamöter, att så är förhållandet, om man nämligen med uttrycket »bättre situerade samhällsklasser» menar hvad det samma verkligen innebär, nämligen så, att därmed afses alla, hvilka icke tryckas af näringsbekymmer utan befinna sig i en god ekonomisk ställning. Naturligtvis är uttrycket icke så att förstå, att det skulle beteckna endast de i socialt afseende högt stående samhällsklasserna, utan därmed afses naturligtvis äfven andra, som — äfven om de stå mindre högt på den sociala rangskalan, — likväl ha fullt upp af det, som hörer till livets nödortf. Det är visserligen sant, att i de allmänna läroverken gå åtskilliga barn från arbetarehem, barn af t. ex. lokomotivförare och andra med dem likställda tjänstemän och betjante. Men detta beror då därpå, att familjerna i fråga äro i en jämförelsevis god ekonomisk ställning. Däremot är det väl ganska sällan som verkligen fattiga arbetare skicka sina barn till de allmänna läroverken, särskildt till de lägre klasserna.

Hvad beträffar lektor Beckmans öfriga anmärkningar, tror jag, att jag knappast behöfver bemöta dem. Lektor Beckman yttrade, att det vore icke riktigt att säga, att det anses vara en vanskligh sak för en gosse att söka inträde i en annan klass än den lägsta, och han anförde som exempel härpå, att det faktiskt inträffade, att föräldrar låte sina barn söka in, icke i lägsta, utan i andra eller tredje klassen. Detta förhållande kan emellertid med lika stor rätt anföras som bevis för att — såsom utskottet också sökt framhålla — det af föräldrarne betraktas som en verklig olägenhet, särskildt om de icke bo i läroverkets närhet, att nödgas skicka sina barn till läroverket redan så tidigt, som då de äro blott 9 år, och att de därför göra allt hvad de kunna för att få behålla sina barn längre i hemmet; de skaffa dem i sådant syfte enskild undervisning och låta dem sedan söka in i annan klass än den lägsta. Detta förekommer verkligen, och det visar olämpligheten i och för sig af den anordningen, att de barn, som skola gå längre i sina studier, än hvad som är möjligt i folkskolan, skola särskiljas från öfriga barn redan så tidigt som vid 9 års ålder. Ingen torde heller kunna förneka, att det anses relativt svårt för barnen att söka inträde i annan klass än den lägsta. De löpa därvid bl. a. alltid den risken, att inträde i läroverket vägras dem på den grund, att där icke finnes plats för dem, och detta oaktadt de sitta inne med de erforderliga kunskaperna. Det svaras helt enkelt: »Ja, gossen kan hvad han skall kunna, men det finnes icke rum för honom.» Särskildt denna sista anledning drifver många föräldrar att — såvida det icke är förenadt med allt för stora olägenheter — söka få in sina barn i första klassen med detsamma.

Lektor Beckman var icke heller riktigt nöjd med det påståendet, att äfven sådana barn, som från första klassen i en folkskola litt. A söka inträde i första klassen vid ett allmänt läroverk, behöfva någon enskild handledning före själva inträdesexamen. Han medgaf dock själf, att sådana barn i regeln behöfde genomgå en 14 dagars repetitionskurs före själva inträdesexamen till läroverket. Låt nu vara, att dylika barn kunna nöja sig med blott 14 dagars extra handledning. Men de barn, som icke gått i folkskola af litt. A eller annan därmed jämförlig typ, behöfva då naturligtvis handledning under längre tid. Men detta är ju till punkt och pricka hvad utskottet sagt.

Jag skall, herr talman, icke längre upptaga kammarens tid i anledning af här gjorda anmärkningar. Då icke något annat yrkande än på bifall till utskottets hemställan här blifvit gjordt, har jag endast att instämma i detta yrkande.

Öfverläggningen var härmed slutad. Efter af herr talmannen gjorda propositioner i ämnet biföll kammaren utskottets hemställan.

Om folkskolans reformering till en bottenskola m. m.
(Forts.)

§ 8.

Föredrogs hvar efter annat statsutskottets memorial och utlåtanden:

n:o 91, i anledning af verkställda gemensamma voteringar i frågor rörande anslag under riksstatens femte hufvudtitel;

n:o 92, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående anslag till en internationell fredskongress i Stockholm år 1909;

n:o 93, i anledning af Kungl. Maj:ts i punkt 13 under fjärde hufvudtiteln af statsverkspropositionen gjorda framställning om godkännande af ny stat för ridskolan; och

n:o 94, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående ändrings- och nybyggnadsarbeten vid ridskolan å Strömsholm.

Hvad utskottet i nämnda memorial och utlåtanden hemställt bifölls af kammaren.

§ 9.

*Ang. brist i
anslag till
nybyggnader
för armén.*

Företogs till behandling statsutskottets utlåtande, n:o 95, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående täckande af brist i extra ordinarie anslag till uppförande af nya byggnader för armén.

Utskottet hemställde, att Riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts i förevarande proposition gjorda framställning, måtte medgifva, att till täckande af brist i de extra ordinarie anslag till uppförande af nya byggnader för armén, hvilka af Riksdagen åren 1901 och 1902 beviljats, finge användas dels 1,500,000 kronor af landtförsvarets fond för byggnader och andra försvarsändamål, dels 1,750,000 kronor utaf den vid 1902 års Riksdag till statsverkets kassaförslagsfond öfverförda summan, 6,500,000 kronor, samt dels högst 165,403 kronor 51 öre af fjärde hufvudtiteln allmänna besparingar.

Utskottets hemställan föredrogs, hvarefter ordet begärdes af:

Herr Thorsson, som anförde: Herr talman, mina herrar! Det gäller här beviljandet af åtskilliga millioner kronor för täckande af vissa felräkningar beträffande anslaget till uppförande af nya byggnader för armén.

Det föreliggande förslaget har ju varit underkastadt särskilda sakkunnigas pröfning, och af deras utlåtande ha vi fått veta anledningen till, att det blifvit sådana här felräkningar å en tre, fyra

millioner kronor beträffande detta anslag. Jag har särskildt fäst mig vid ett par af de beräkningsgrunder, genom hvilka man kommit till dylika felslut.

Det säges å sid. 14 i statsutskottets utlåtande, att anledningarna till dessa felräkningar äro, bl. a. »att enligt meddelad order grundläggningsarbetena beräknats under förutsättning af god grund och till ett endast af kallare eller kälen betingadt djup, då däremot i verkligheten på många ställen grundförstärkningar eller djupare grunder måst utföras; att, med hänsyn därtill att *kostnadsberäkningarna ej borde öfverstiga de beviljade anslagen*, vid beräkningarnas uppgörande medel ej upptagits för sprängningsarbeten för grunder, kallare, rörgräfvor, planering och dylikt, ehuru sådana arbeten dock senare i flera fall visat sig oundgängliga och dragit dryga kostnader.»

Den första af dessa punkter kan ju i viss mån vara försvarbar, hvilket däremot den andra icke alls synes mig vara. Skall man följa de verkliga kostnaderna och söka beräkna dessa lägre, än hvad byggnadsföretagen kräfvat, endast för att på det sättet få Riksdagen att bevilja anslag? Det är en byggnads- och anslagspolitik, som jag icke kan vara med om att godkänna.

Kungl. Maj:ts proposition n:o 51 åtföljes af åtskilliga tabeller — se sid. 24 i nämnda proposition — och dessa utvisa, vid hvilka etablissemang de största förlusterna ha gjorts. Bland dessa etablissemang finner jag äfven det, som uppföres i den stad, som jag representerar, nämligen skånska dragonregementets kasernbyggnad. I fråga om detta byggnadsföretag kan vederbörande icke för sin felräkning åberopa sådana omständigheter, som anföras i de af mig nyss upplästa punkterna. Såvidt jag kan räkna ut, har man nämligen vid nämnda kasernbyggnad icke behöft lossa ett enda sprängskott för att komma ned till det för grunden erforderliga djupet, utan tvärtom ha grundförhållandena där varit synnerligen gynnsamma. Man har haft att gräfvat sig ned i alldeles ren grus- eller sandbotten och sedan gjuta betonggrunden i de gjorda utgräfningarna. Det grus, som man fått vid dessa utgräfningar har varit af den beskaffenhet, att det t. o. m. kunnat användas såsom murgrus.

Men trots detta finner man, att å byggnadsanslaget för skånska dragonregementet förekommer en slutlig felräkning af icke mindre än 403,000 kronor. Det för denna kasernbyggnad ursprungligen beräknade anslaget utgjorde 1,096,000 kronor, och denna summa beviljades af 1901 och 1902 årens Riksdagar. Kasernetablissemang är afsedt för 10 skvadroner. Byggets utförande har fördelats på två perioder. För den första af dessa beräknades 591,000 kronor, men verkliga kostnaden uppgick till 619,500 kronor, alltså en felräkning för första perioden af 28,500 kronor. För den andra perioden beräknades 505,000 kronor, men verkliga kostnaden beräknas nu till 880,000 kronor, alltså en felräkning för denna period å 375,000 kronor.

*Ang. brist i
anslag till
nya byggnader
för armén.
(Forts.)*

*Ang. brist i
anslag till
nya byggnader
för armén.
(Forts.)*

I sammanhang med byggandet af detta kasernetablissemens andra del erinrar jag mig en fråga, som mycket var på tal här i Riksdagen, när det gällde att förlägga kavalleri till Norrland. Då uttalades här i Riksdagen, att för denna kavalleriförläggning i Norrland borde tagas fem skvadroner från hvardera af Skånska husarregementet och dragonregementet. Man får emellertid antaga, att när Kungl. Maj:t nu påbörjat den sista byggnadsperioden för Skånska dragonregementets kasernbyggnad, meningen är, att alla dess 10 skvadroner skola ligga kvar i Ystad. I annat fall få vi bevittna den planlösheten, att sedan vi byggt för 10 skvadroner i Ystad, flyttas fem af dem till Norrland och att där måste för dem byggas en ny kasern.

Det vore ju alls icke att afvika från den vanliga principen, ty samtidigt som Kungl. Maj:t förelagt Riksdagen till godkännande och ersättning felräkningsbeloppet på den under 1907 afslutade kasernbyggnaden till skånska trängkåren i Hesselholm äskar nu Kungl. Maj:t anslag till en ny kasern på samma plats.

Sedan hafva vi en annan felräkningsciffr, som rör Vaxholms grenadjärregemente; denna har lika stor benägenhet att höja sig öfver sin omgifning, som vattentornet i Vaxholm, men den frågan har varit föremål för en alldeles speciell utredning och är nu föremål för domstols pröfning, så därom vill jag nu icke yttra mig.

Hvarför jag begärt ordet är för att efterlysa en obefintlig siffr. Till skånska trängkårens kasern i Hesselholm har kostnaden beräknats till 573,500 kronor, kasernen har kostat 695,500 kronor, således en förlust på 122,000 kronor på detta lilla etablissement.

Anledningen till att jag något närmare sysselsatt mig med skånska trängkårens byggnadsfråga är alldeles speciell. Herrarna erinra sig kanske från fjolårets riksdag, att, när vi talade om kasernbyggnaderna och i sammanhang därmed bostäder till underofficerare, statsrådet Tingsten uttalade sin synnerliga tacksamhet till mig, om jag ville hjälpa honom att skaffa ordentliga underofficersbostäder.

Jag kom af en händelse till Hesselholm, och jag tillät mig då att något närmare titta på skånska trängkårens underofficerares bostäder. Jag kom därvid till det resultat, att man gick något lättvindigt tillväga vid byggandet af dessa bostäder. Det första huset jag besåg var ett mycket gammalt hus. Det mesta af det gamla hade man plockat ned, men det som fanns kvar vittnade om att tidens tand farit illa fram med byggnaden, hvilken faktiskt låg ingräfdt i en backe. För att förekomma skadan af en elakartad svampväxt i huset hade i botten gjutits ett cementlager på 10 centimeters tjocklek, på hvilket cementlager man direkt lagt 4 × 4 tums bolsterträ, hvarpå slutligen golvet skulle läggas.

Ehuru jag icke är byggnadskunnig, kom jag till det resultat, att detta icke skulle vara vidare hälsosamt för de barnungar, som möjligen i framtiden skulle komma att krypa på detta golf, och att

det icke vore förenligt med kronans värdighet att inreda sådana bostäder.

Jag tillät mig därför i skrifvelse till chefen för landtförvarsdepartementet rapportera icke allenast om själva byggnads sättet utan äfven om en del andra olägenheter. Jag undersökte nämligen andra hus och fann, att en del af dessa voro fulla med vägghyra och annat otyg.

Min rapport hade den verkan, att det skickades ned två personer från öfverintendentsämbetet, som fotograferade husen och upp mätte dem samt skref en redogörelse öfver sitt arbete.

I det stora hela utföll rapporten så att jag var synnerligen nöjd, ty, ehuru general Bergman sagt, att jag lämnat vilseledande uppgifter, så ha fortifikationsombuden föreskrifvit en del åtgärder, ägnade att afhjälpa de värsta olägenheter, som jag påpekat. Bland annat föreskrefvo fortifikationens ombud, att det borde gjutas 2 centimeter asfalt öfver hela bottnen för att hindra fuktighet att tränga upp i lokalerna. General Bergman har funnit dessa föreskrifter ägnade att bifallas och har vidtagit åtgärder för arbetenas verkställande.

Det är vidare en annan sak, som jag vill fästa uppmärksamheten på. Det finnes i dessa papper ett af den af fortifikationen tillkallade sakkunnige afgifvet utlåtande, där denne helt enkelt säger, att jag farit fram med rena osanningar, då jag sagt, att golfvet hvilade direkt på betonggjutningen, ty det var meningen, att under golfvet skulle läggas kolstybb. Jag får dock säga, att sedan öfverintendentsämbetet lämnat föreskrift om att en 2 centimeters asfaltgjutning skulle påläggas, så måste de redan fastspikade bolsterträden lösgöras, innan detta arbete kunde utföras, och detta bevisar — menar jag — att jag talat sant, när jag sagt att 4 × 4 tums bolsterträ läge direkt på cementgjutningen.

Öfverintendentsämbetets sakkunnige hade också sagt, att den ena byggnaden, utmärkt med bokstafven B, vore af den beskaffenhet, att man icke gärna kunde tvinga folk att flytta in i den, samt att, eftersom arbetet med den med bokstafven H. utmärkta byggnaden icke vore påbörjad, man icke skulle företaga någon reparation af den.

General Bergman svarade, när han skref sitt utlåtande, att arbetet med reparation af byggnaden H redan vore påbörjad och så långt framskridet, att han tillstyrkte dess fortsättande trots de sakkunniges utdömande utlåtande.

Hvad är anledningen till att man byggt på detta sätt? Jo, själva anledningen angifves vara att spara pengar. Det fanns två alternativ. Det ena gick ut på att bygga en byggnad af sten efter moderna principer, hvilken skulle kosta 75,000 kronor. Det andra gick ut på reparation af redan befintliga byggnader, och denna reparation skulle kosta 31,000 kronor. Enligt dessa beräkningar har man sparat 44,000 kronor till staten, och det borde fortifika-

Ang. brist i
anslag till
nya byggnader
för armén.
(Forts.)

tionen hållas räkning för i stället för att klandras, menar general Bergman. Det finns olika sätt att spara. Om man bygger sådana hus som de ifrågavarande, så får jag fråga, hur länge de kunna stå, innan de behöfva rifvas ned och nya byggas upp. Dessa hus hafva ju ändå kostat icke så litet att reparera, och det är frågan, om de icke ändå i många afseenden blifva otidsenliga som bostäder.

Då herr krigsministern Tingsten — jag beklagar att han icke är i tillfälle att närvara — i fjol uttalade sin synnerliga tacksamhet till mig för att jag ville vara honom behjälplig att skaffa underofficerarna tidsenliga bostäder, kan jag icke neka mig nöjet att föredraga det svar, han gaf som slutresultat af den omfattningsrika utredningen. Han säger så här: »Statsrådet, som ansåg chefen för fortifikationen hafva *saknat befogenhet att utan Kungl. Maj:ts medgifvande låta utföra ifrågavarande arbeten*, hemställde, att Kungl. Maj:t, på grund af hvad i ärendet förekommit, täcktes finna hvad i oförmälda skrift blifvit anfördt icke för närvarande till någon Kungl. Maj:ts åtgärd föranleda.»

Man skulle nästan kunna draga den slutsatsen, att då general Bergman företagit detta arbete utan Kungl. Maj:ts tillstånd, så betraktas detta af herr statsrådet som en förmildrande omständighet. Jag trodde annars, att vederbörande, innan de företogo sig så omfattande ändringar i redan fastställda byggnadsplaner, skulle vara skyldiga fråga Kungl. Maj:t. Det är inga småsummor det gäller. General Bergman och hans sakkunnige säga visserligen, att här sparats 44,000 kronor, men det är icke rimligt att räkna på det sätt dessa herrar gjort.

Hessleholms köping har köpt dessa gamla hus med tillhörande jordområde. För att värdesätta husen frågar man sig: hvad har Hessleholms kommunalskattskyldige medborgare fått betala för dessa och den jord, på hvilken de stodo? När man sammanräknar dessa summor, hvad staten och hvad kommunen fått utgifva, får man det verkliga värdet af husen, hvilket icke är det, som vederbörande räknat med, de ha endast tänkt på den del af kostnaden, som fallit direkt på statsverket.

Jag söker efter dessa 44,000 kronor, ty de synas icke i den tabell, som angifver besparingarna. Har vederbörande sparat så afsevärda belopp, skulle jag vilja se dem stå i den tabellen, ty det är väl meningen, att denna sparsamhet skall komma statsverket till godo.

Hela denna fråga är enligt mitt förmenande af en så bedröflig karaktär, att man blir betänksam. Det talas och skrives allt möjligt för att vi skola offra på försvaret, men hvar och en, som tillåter sig att i en eller annan form fälla ett uttryck, som icke är i höga vederbörandes smak, åtalas genast. Man betraktar honom som fiende till samhället. Jag frågar: Är icke en sådan ekonomisk förvaltning det mest bärande underlag för den antimilitaristiska agitation, som spirar ut öfver vårt land? Hur skall man kunna få

förtroende för siffror, uppgjorda på sådan grund, som jag här framställt?

Då emellertid medlen redan äro utbetalade, och det icke finnes någon möjlighet till besparing, skall jag icke göra något yrkande. Jag har endast velat på denna punkt få dessa saker angifna.

*Ang. brist i
anslag till
nya byggnader
för armén.
(Forts.)*

Herr Christiernson: Herr talman! Det har här i kammaren vid olika tillfällen uttalats tvifvel om riktigheten af siffror, som förekommit i kungl. propositioner, och äfven jag har varit bland dem, som någon gång vågat tvifva på dessa siffror.

Man får en bekräftelse på att detta tvifvel är mer än berättigadt, att det är nödvändigt, på sidan 13 i statsutskottets utlåtande, där det på tal om de orsaker, som i detta fall ligga bakom felräkningen, heter bland annat: »att de såsom erforderliga först kalkylerade beloppen *nedpressats* från 56 miljoner till 48 miljoner kronor, utan att denna nedpressning varit grundad på detaljberäkningar».

Det låter ju ganska oskyldigt, men man bör sammanställa detta med uttalanden, som förekomma i rättegångsskrifter från rättegången angående kasernbyggnadsskandalerna från Rindön. Där får man veta, hur denna nedpressning gått till väga. När dåvarande krigsministern sett denna kalkyl på 56 miljoner kronor, som icke var utarbetad af fackmän eller åtminstone icke af det ämbetsverk, som skall företräda facksynpunkterna, utan inom landförsvarsdepartementet, så blef han — förskräckt. Ja, det hade ju hvem som helst kunnat blifva. Men han visste råd. Han befallde, att summan skulle pressas ned, men man förvandlade blott siffran, under det att det objekt, som man hade att röra sig med, icke undergick någon förvandling. Så kom man ned till 48 miljoner kronor, medan — se nästa sida i utlåtandet — i verkligheten kasernerna blefvo större.

Ja, den som är ansvarig härför har ju gått att svara inför en annan domstol, men jag tror, att det finnes ett system, som här till någon del har blifvit blottadt. Det består i att siffrorna skola göras så, att de gå i Riksdagen. Äro de för stora, riskerar man, att det fastnar på något ställe, och det är därför bättre att pruta själf, så att de lättare gå igenom. Sedan vet man, att en dag, då upptäckten kommer, att pengarna icke räcka till, så måste Riksdagen bevilja den summa som fattas, och något ansvar för den eller de skyldige ifrågakommer inte.

Jag tror, att denna ytterst tråkiga historia åtminstone skall ge Riksdagen anledning att, hvarje gång det förekommer anslag särskildt af någon omfattning, se till att det verkligen finnes en ansvarig myndighet bakom uträkningarna, så att de siffror, man kommer med, äro sådana, att man kan lita på dem, och icke att de såsom här äro nedprutade på order, då man ju vet, att den militära lydnapplikten är så stark, att, när en underordnad får befallning att sänka en siffra, han gör det, hur vilseledande uppgiften sedan än blir.

Ang. brist i
anslag till
nya byggnader
för armén.
(Forts.)

Det finnes på sid. 14 ett par ord, som af den föregående talaren blifvit vidrörda, och som jag ber att ytterligare få understryka. Där står, att man »enligt meddelad order» icke skulle räkna med svåra grundförhållanden. Förmodligen trodde dåvarande krigsministern, att den militära lydnadsplikten sträckte sig så långt, att den omfattade själfva den grund, på hvilken en kasern bygges. Förhållandena ha visat hur falsk denna förutsättning var. Men tyvärr har icke denna grund något ansvar och kan icke en gång drabbas af något straff annat än möjligen det, att den är ålagd mörk arrest för all framtid.

När jag läste igenom detta betänkande, slog mig den tanken, att vi svenskar ofta med stolthet och tillfredsställelse tänka på att det här i Sverige aldrig förekommer något Panama eller en Nasi, men jag måste dock säga, att det är ena besynnerliga räknemästare vi ha inom försvarsdepartementen.

Herr Persson i Stallerhult: Herr talman! Att det vid dessa byggnaders uppförande skulle komma att föreligga en brist i anslagen, bör ingen förundra sig öfver, alldenstund det var mycket långt före byggnadernas uppförande som kostnadsberäkningen uppgjordes, hvarigenom arbets- och materialpris kommit att betydligt höjas öfver den beräknade summan. Nu kan man ju helt och hållet lämna ur räkningen byggnaderna vid Vaxholm och Oskar-Fredriksborg, ty dessa ha redan varit föremål för praktisk undersökning, hvilken ledt till rättslig påföljd. Det är ju beträffande dessa, som skillnaden är störst mellan de beräknade beloppen och de, som faktiskt åtgått.

Hvad angår de öfriga byggnaderna, ha de afvenledes i de flesta fall kostat mer än man beräknat. Men jag för min del får säga, att jag icke efter att ha deltagit i granskningsarbetet ändå kan fälla någon hård dom öfver det öfverskridande af anslagen, till de belopp som detta utskottsbetänkande visar, utan jag tror, att man måste erkänna, att det varit omöjligt att uppföra byggnaderna för de beräknade kostnaderna. Ser man efter, hur man på sin tid kom till dessa belopp, finner man, att såsom normalpris antagits de i Stockholm gällande och att dessa nedsatts med 5 procent inom första arméfördelningen och med 10 procent inom andra och afvenledes med 10 procent för de byggnader, som skulle förläggas i Sköfde. Inom fjärde arméfördelningen antog man normalpriset och likaså inom femte, men för sjetten gjordes en förhöjning med 10 procent, i Östersund med 20 procent samt slutligen i Boden med 30 procent. Om man jämför denna nedsättning af 10 procent, som gällt inom åtskilliga arméfördelningar, med den procentökning, som finnes i den tabell, hvilken åtföljer den kungl. propositionen, så kan man verkligen icke mycket klandra det öfverskridande, som gjorts. Så ha exempelvis i Sköfde kasernbyggnaderna för lifregementets husarer kostat endast 3 procent utöfver de belopp af normalpriser, som beräknades år 1900. Inom sjetten arméfördelningen ha kostnaderna

således beräknats med 30 procent högre än normalpris. Anslagen ha sålunda i Sköfde beräknats till 90 procent, till 130 procent i Boden. Jag vågar påstå, att det icke är så stor skillnad på arbetsprisen på dessa platser och dem, som beräkningarna visa. Jag vill därmed dock icke säga annat än att något möjligen kunde gjorts billigare och med större beräkning. Men vi få komma ihåg, att det här är fråga om stora byggnadskomplex, och hvar och en, som varit sysselsatt med byggnader, torde ha gjort den erfarenheten, att kostnadsberäkningarna varit för låga och att de verkliga kostnaderna kunna skjuta upp till högre belopp än man tänkt sig. Vederbörande, som haft i uppdrag att för statens räkning uppföra dessa byggnader, har gjort samma erfarenhet som här synes.

Nu ha af den förste talaren, herr Thorsson, mycket klandrats de åtgärder, som äro vidtagna i Hessleholm, där man för skånska trängkärens räkning inköpt åtskilliga byggnader, som sedan reparerats till bostäder åt underofficerare vid kåren. Granskningskommissionen har äfven ägnat sin uppmärksamhet åt denna fråga. Herr Thorssons inspektionsresa förorsakade mycket besvär och arbete för vederbörande, men däröfver ha de icke klagat. Det är emellertid att märka, att inköpet af dessa åtta byggnader, som han mycket uppehöll sig vid, icke enligt min mening och ej heller enligt mina kamraters inom granskningskommissionen är så mycket att klandra. Det är möjligt, att en och annan af dem, som fått sig anvisade dessa stugor till bostäder, icke därmed vore belåten, men i så fall finnes det plats på annat håll, där man kan bo. Säkert är, att inom dessa byggnader beredas förmåner, som saknas i kasernerna. Herr Thorssons inspektionsresa föranledde, att en sakkunnig skickades för att på ort och ställe se till, hur det förhöll sig med dessa stugor. Alla frågor, som herr Thorsson framställt rörande dessa bostäder, blefvo vederbörligen besvarade, och arbetet fortsattes, tills stugorna blefvo färdiga. De ligga på ett område, som för statens räkning förvärfvats i och för kasernetablissemant för skånska trängkären. Att de voro ganska bristfälliga är onekligt, men de kostade icke heller mera än 8,300 kronor. Detta betalades för sju stugor, den åttonde fick man till skänks. Sedan kostade man på dem omkring 22,700 kronor, så att det hela gick till 31,000 kronor. Dessa åtta stugor innehålla resp. tre rum och kök, afsedda för en gift sergeant, tre rum och kök för en fanjunkare, tre rum för tre ogifta sergeanter, tre rum och kök för en förvaltare, två rum och kök för en gift sergeant, två rum och kök för en handtverkare, tre rum och kök för en gift sergeant, tre rum och kök för en handtverkare, två rum och kök för en handtverkare samt sluligen ett rum för en ogift sergeant. Med afseende på utrymme förete dessa stugor icke stor skillnad i jämförelse med bostäderna inom kasernetablissemanten. De förmåner, som de erbjuda, äro, att de familjer, som komma att bebo dessa stugor, ha frihet att lefva skilda från kaserngården och att de sålunda kunna vara ostörda, något som man ju på landet sätter

*Ang. brist i
anslag till
nya byggnader
för armén.
(Forts)*

*Ang. brist i
anslag till
nya byggnader
för armén.
(Forts.)*

särdeles stort värde på. De kunna äfven få en trädgårdstappa omkring sina hem, hvilket ger den ökad trefnad. Det enda, som fattas, är möjligen belysning, vattenledning och kloakledning, men om man räknar efter, hur många det är bland de tusentals familjerna på landet — de må ha det hur bra som helst för öfrigt — som ha egen vatten- och kloakledning, så är det kanske icke tio procent som ha detta, utan de få hämta vatten i en källa eller brunn. Men det duger naturligtvis icke för en sergeant eller sådana personer, som staten skall aflöna! Det säges från tillförlitligt håll, att det var blott en enda, som klagat öfver att behöfva bo i en af dessa stugor, därför att det vore för obekvämt, men andra lära vara tillfredsställda med bostäderna.

Jag anser sålunda, att man bör afvakta tiden något, innan man hårdt dömer denna anordning, och jag tror, att dessa pengar blifvit väl använda. Om man skulle byggt på annat sätt, hade man fått beräkna, att kostnaderna skulle gå till 80,000 kronor för att förvärfva lika många bostadslägenheter. Det blir en och en half gång mera än hvad det nu kostat. För öfrigt tror jag, att staten behöfver dessa byggnader, då ju fordringarna på egna bostäder alltmera göra sig hörda.

Min tanke är alltså, att man bör lämna klandret öfver denna affär ur räkningen och att den låter väl försvara sig.

Nu är det emellertid onekligt, att utredningen visat, att kostnaderna verkligen blifvit mycket öfverskridna, hvilket ju särskildt undersökningen rörande byggnaderna i Vaxholm gifvit vid handen, och det är då klart, att man är benägen att klandra alltsammans. Det är lätt att göra iakttagelser och finna, att misstag begåtts. Af dessa iakttagelser föranledas klander och utredning, och detta har med sig att vederbörande, som träffas af klandret, vinnlägga sig om största möjliga rättelse och söka att göra så godt de förmå därefter. Men så är det ej i detta fall, utan här skall man taga detta arbete från dem, som hittills utfört det, och lägga det på andra. Ett statsutskottsutlåtande kommer att behandlas inom närmaste tiden, i hvilket det lägges fram siffror för ännu ej påbörjade kaserner, och de siffrorna äro beräknade af denna så högt beprisade civilkommission, som ännu ej har några andra spår af sitt arbete. För denna de belopp, som den beräknat, lär det väl vara lätt att få det hela att gå ihop, men jag för min del tror ej, att det var lyckligt, då man helt och hållet afsatte eller afskedade fortifikationen från allt öfverinseende öfver detta arbete och lade detta på civilkommissionen. För denna hålla på tio eller tjugu år, kan det hända, att man får se felsteg, som äro gjorda, och då är det för sent att gå tillbaka.

Med dessa ord har jag hufvudsakligen velat meddela hvad jag kände till rörande de ifrågavarande klandrade stugorna nere på Vendes trängkärs mötesplats.

Herr Juhlin: Jag hade egentligen icke tänkt att begära ordet i denna fråga, enär en del af de påpekade missförhållandena har

föranledt till rättsliga åtgärder mot vederbörande myndighet. Men det är dock åtskilligt i den föreliggande redogörelsen öfver anledningen till anslagens öferskridande, som jag ej kan låta alldeles oanmärkt passera förbi, utan att, som en talare nyss sade, inlägga en liten reservation mot densamma. Det är visserligen sant, som här säges, att de proportionsvis största bristerna uppstått vid arbetet med vatten-, aflopps- och belyningsledningar, men det är förnämligast systemet för dessa ledningars anbringande, som föranledt de onaturligt höga kostnaderna.

Då kommissionen, som hade i uppdrag att undersöka byggnaderna ute på Rindön, äfven hade andra uppdrag, som föranledde dess medlemmar att bese åtskilliga etablissement i landsorten, så funno de, att det var mycket, som var planlöst anordnad, och hvarigenom betydliga kostnader uppkommit. Så var det t. ex. i fråga om rörledningars nedläggande. Man hade nämligen först fullbordat byggnaderna och sedan sprängt invid grundmurarna för att få fram ledningarna, hvilket naturligtvis faller sig mycket dyrare, än att genast vid arbetet med grunden göra anordningar för rörledningar. Beträffande andra förhållanden rörande grundläggningskostnaderna har man gått till väga på samma planlösa sätt. Fortifikationen har ursäktat sig med att man ej kunnat undersöka grundförhållandena, innan anslaget för arméns byggnader begärdes, emedan för sådana undersökningar icke funnos några medel, äfvensom att platsen för regementenas förläggning icke heller var bestämd. Men hvad man haft rätt att fordra var detta, att, sedan det blef bestämdt hvar regementet skulle förläggas och kasernerna uppföras, en saklig undersökning blifvit gjord angående grundens beskaffenhet, innan byggnaderna utbjudits på entreprenad, men detta har icke skett.

I stället har man förfarit sålunda: att i bestämmelserna till ledning för entreprenören vid afgifvande af anbud för etablissementets uppförande varit fogadt det villkoret, att grunden skulle beräknas till frostfritt djup eller källarebotten, och för hvad därutöfver fordrades för att nå fast botten skulle kostnaden beräknas efter a-pris pr kubikmeter jord eller sten. Denna anordning har haft till följd, att man vid pröfning af ingifna anbud icke vetat, hvad byggnaden i uppförande verkligen kunde komma att kosta och icke heller hvilket af de ingifna anbuden som varit fördelaktigast. Exempel finnes därpå, att man antagit anbud för byggnadernas uppförande, som varit det lägst afgifna, men a-priset för extra grundarbeten varit högre, hvilket senare arbete uppgått till så betydliga belopp, att det lägsta anbudet vid utförandet blifvit det dyrbaraste. Det är mot sådana saker, som man kan ha berättigade anmärkningar att göra.

Det är ju sant, att såväl arbetskostnaderna som byggnadsmaterialpriserna ha stigit högst väsentligt på de år, under hvilka dessa kaserner blifvit uppförda. Men jag tror ej, att man bör ursäkta sig så mycket med de höga priserna, ty för så vidt det gäller

*Ang. brist i
anslag till
nya byggnader
för armén.
(Forts.)*

*Ang. brist i
anslag till
nya byggnader
för armén.
(Forts.)*

på entreprenad uppförda byggnader, ha de ökade kostnaderna drabbat entreprenören och ej statsverket. Annorlunda är förhållandet, där fortifikationen själf verkställt byggnaderna. Där står det ännu be-
dröfligare till, hvilket man kan se af den tabell, som åtföljer de sakkunniges sista utredning.

Medan jag har ordet, skall jag vidröra en annan fråga, som förefaller mig och ej allenast mig, utan jag skulle tro nästan alla som känna den, ganska besynnerlig.

Kommissionen, som jag tillhörde, fick äfven i uppdrag att yttra sig angående grundläggning för tillämnade kasernetablissemant för Västernorrlands regemente utanför Sollefteå. Det ingick ej i vårt uppdrag att yttra oss om läget var lämpligt, utan endast om hvilka försiktighets- eller förstärkningsåtgärder man borde vidtaga för att grunden skulle äga bestånd, ty, som norrlänningarna nog veta, är det synnerligen vanskligt att bygga på den norrländska leran till följd af den starka kölden, som tränger långt ned, mycket djupare än i södra och mellersta Sverige. Emellertid gjorde vi en antydning om att man äfven borde undersöka möjligheterna för etablissemantens förläggande till Västernorrlands regementes nuvarande mötesplats, och detta hade så mycket större skäl för sig, som regementschefen där också ansåg, att den platsen var mycket förmånligare än den, på hvilken man hade börjat eller skulle börja bygga. Denna plats låg midt emellan den nuvarande mötesplatsen och Sollefteå köping. Det kunde ej finnas något egentligt skäl att flytta mötesplatsen två kilometer, då man redan hade en utmärkt mötesplats med goda grundförhållanden och en mängd byggnader af ganska god beskaffenhet, som uppförts på de senare åren. Visserligen voro de ej afsedda för vinterförläggning, men byggnaderna voro goda och det fanns utmärkta träbyggnader, som kunde mycket väl ha användts i många år åtminstone vid regementets repetitionsöfningar. Man hade kunnat bespara, huru mycket vet jag ej, men kanske ett par hundratusental kronor i grundläggningskostnader. Nog kan man tycka, att detta är en egendomlig hushållning med statens medel. Det måste väl få anses vara i hög grad klander-
värdt att kunna under sådana förhållanden bara genom att flytta mötesplatsen ett par kilometer åsamka kostnader, som jag skulle våga antaga gå löst på en half million. Nu torde man säga det, att flyttningen företogs därför, att befälet och officerarna skulle få bo i köpingen, hvilket jag medger kunde ha sina fördelar. Men jag har hört berättas, att det bolag, som äger järnvägen Sollefteå—Härnösand, hade erbjudit sig att anordna lokaltåg till mötesplatsen, som är belägen fyra eller fem kilometer från köpingen. Afståndet hade ej varit större än det är för en officer, som tjänstgör vid lifgardet till häst här i Stockholm och bor på söder. Det borde ej ha utgjort något synnerligen svårt hinder.

Slutligen skulle jag vilja säga en annan sak, som visserligen på sätt och vis ej rör den nu föreliggande frågan. Men då man

nu fått sig förelagdt att behandla de extra kostnaderna, som af flerahanda anledningar åsamkats statsverket till följd af fördyrade kostnader för byggnader för arméns räkning, hade det varit godt, om man äfven fått uppgift på hvad som kräfvades vidare för kustartilleriet. Det kunde här ha varit samverkan mellan de båda försvarsministrarna, och denna sak är ytterligare ett stöd för det yrkande, som motionsvis gjorts, om att de båda försvarsdepartementen borde sammanslås, så att man kunde få mera enhet i till försvaret hörande frågor. Nu finnes det som bekant en brist i kustartilleriets byggnadsanslag på bortåt 6—700,000 kronor. Den frågan föreligger ju ej nu, men den kommer att behandlas vid ett annat tillfälle och i ett annat sammanhang. Man får aldrig i ett sammanhang veta sanningen, och det gör, att man blir missmodig och börjar tvifla på att afsikten är att lämna klara besked i det ena eller andra afseendet.

Jag har naturligtvis under nuvarande förhållanden intet annat yrkande att göra än på bifall till utskottets hemställan.

Herr Eriksson i Bäck: Herr talman, mina herrar! Å sidan 13 omnämnes en nedpressning af de kalkylerade beloppen från 56 till 48 millioner. Detta torde nog haft till följd åtskilliga förhållanden, som göra, att man kanske ej i denna stund vet, hvilka extra kostnader dessa kasernbyggnader komma att slutligen medföra. Så ha t. ex. för Västmanlands regemente byggts bostäder för underofficerare, hvarvid beräknats endast ett rum och kök för sergeanterna. När nu Västmanlands regemente flyttade in i dessa byggnader, så voro sergeanterna naturligtvis ej belättna med endast ett rum och kök, och de fingo sin klagan tillfredsställd på så sätt, att hvarje gift sergeant tilldelades två rum och två kök. Då kunde naturligtvis ej mer än halfva beräknade antalet få bostad in natura, och den andra hälften fick hyresersättning i stället. Denna hyresersättning är en kostnad, som vi i dag ej se i det utlåtande, som nu föreligger till behandling. Det kommer väl sannolikt fram förslag framdeles om ytterligare byggande af bostäder för underofficerare vid Västmanlands regemente. Man kan således ej i dag se de slutliga extra kostnaderna, som tillkomma till dessa alltför hastigt och otillförlitligt beräknade kostnader för kasernbyggnaderna.

Men äfven andra omständigheter kunde tariffa en liten granskning, om huru anordningarna gjorts i en del fall. Jag skall bara omnämna en enda liten detalj. Den är visserligen obetydlig, och den har ej, såvidt jag vet, medfört särskilda kostnader, men är ganska oangenäm för den person, som har med den att göra. I matsedeln för manskapet vid regementet ingår, att detta skall ha så kallad ugnspannkaka, som gräddas i pannor i köksspiseln. För denna anordning är vid spiseln en nedsänkning gjord, en grop, där köksan skall stå och grädda dessa pannkakor. Det ginge väl an, om hon finge stå, men nu är det ej nog med att hon skall krypa ned i

*Ang. brist i
anslag till
nya byggnader
för armén.
(Forts.)*

*Ang. brist i
anslag till
nya byggnader
för armén.
(Forts.)*

gropen, utan hon skall stå på knäna och grädda pannkakor åt flera hundra man, hvilket är mindre trefligt.

Herr Thorsson: Det har aldrig fallit mig in att förneka de förmåner, som bestå däri, att underofficerare få bo utom kasernområdet, och det är naturligtvis ej ur den synpunkten, som klagomål anförts. Herr Carl Persson antydde, att det endast var en person, som anført klagomål. Jag vill då erinra om att af handlingarna framgår det, att samtliga underofficerare vid regementet hemställt att hellre få bostäder inrättade i det föreslagna stenhuset än i de omhandlade husen. Om det fattas belysning och vattenledning, kan den ärade utskottsledamoten vara säker på att jag ej skall lägga min röst för att skaffa sådana saker på extra bekostnad. Då äfven herr Carl Persson sökt göra frågan till en kostnadsfråga, på hvilken staten skulle förtjäna, så betviflar jag, att staten förtjänat ett öre på detta arrangemang, ty staten får betala för reparationer af dessa hus 22,700 kronor och gifva 8,300 kronor i inköp för en del jord, som man kan säga ingår i kostnaden för husen. Det hela har sålunda kostat 31,000 kronor och af handlingarne framgår, att stenhus, som skulle rymma detta antal officerare, skulle kosta 75,000 kronor. Jag förmodar, att byggnader af denna beskaffenhet, där stommen utgöres af 4×4 tums trä i en del fall, i andra åter af halfruttna gamla plankor, klädda med 1 tums bräder invändigt och 1 tums utvändigt, och brädfodrade med $\frac{3}{4}$ tums bräder eller något sådant, jag förmodar, att sådana skal ej skola motstå tidens tand på sådant sätt, att en jämförelse med stenhus kan göras, utan att vi minst få bygga två, om ej tre sådana hus för att motsvara stenhusens hållbarhet.

Vidare är det visserligen sant, att i en del af husen har man inrättat bostäderna ganska tidsenligt. Jag vill säga, att man varit för »tidsenlig» i somliga fall, ty väggarna i en del af rummen äro så inrättade, att det ej fins någonstans, där man kan sätta en soffa eller en säng, utan antingen skall den stå midt för dörren eller också framför ett fönster. Att man på det sättet bygger ett rum, är ej hugnesamt för dem, som skola bo där och ej ha råd att byta möblemang vid hvarje flyttning. Det ena huset är så trångt tilltaget, att där ej finnes någon vägg, som är hel på så lång sträcka som 2 $\frac{1}{2}$ aln, och nedgången till källaren, som är direkt genom en lucka i köksgolfvet, är så liten, att det ej finnes någon möjlighet för en människa, som skall gå ned dit, att bära ens en liten tallrik, såvida den ej kan hållas på kant, — då först blir det möjligt för personen att klämma den igenom källarhållet på samma gång som sig själf.

Herr Carl Persson antydde, att benägenheten att klandra vore anledningen till mina anmärkningar, men då öfverintendentensämbetets sakkunnige varit af den uppfattningen, att exempelvis byggnaden H, som är den största, var af så underhållig beskaffenhet, att de

afrådde från att börja reparation, och fortifikationen, trots afrådanden, ger order att denna byggnad skall repareras och iordningställas, då frågar jag, om det ej är rimlig anledning att göra anmärkningar mot en sådan förvaltning af statens medel.

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 10.

Statsutskottets utlåtande, n:o 96, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation af sjökrigshögskolan, som nu föredrogs, blef af kammaren godkänt.

§ 11.

Vid föredragning härupå af statsutskottets utlåtande, n:o 97, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående försäljning af de s. k. Fredrikshofstomterna i Stockholm samt uppförande af bageri och hafremagasin m. fl. byggnader å Karlsborg och i Boden, yttrade

Ang. försäljning af Fredrikshofstomterna m. m.

Herr Thorsson: Det föreligger i den kungl. propositionen en begäran om upprättande af kronobageri och magasin för upp-
magasinering af spannumål för arméns räkning. Själflva detta kraf har jag ej något att invända mot och byser den uppfattningen, att med en förnuftig ledning skall detta obetingadt bli för staten förmånligt. Men denna frågas framläggande hänger ihop med systemet som sådant, nämligen det systemet, att man ej vill tala om det hela, utan kommer med det bitvis. På de första sidorna i utskottets utlåtande omnämnes det i historiken af detta ärende, att det varit föremål för militära myndigheters beaktande redan 1901. Det skulle alltså stå i ett visst samband med införandet af den nya härordningen. På 1901 års förslag grundar sig uppförandet af alla dessa kasernetablissemang, för hvilka staten utbetalt så många miljoner kronor. Nu har vederbörande kommit till det resultat, att det skall läggas ett sådant kronobageri och ett sådant sädesmagasin inom hvarje arméfördelningsområde. Man har då föreslagit, att ett skall förläggas till Hässleholm, och har Kungl. Maj:t begärt att få bygga kasern där till detta kronobageri för 413,000 kronor. Nu ha visserligen de sakkunnige försökt pruta ned detta anslag i fråga om byggande af kasern i Hässleholm till 254,000 kronor, med några tusen kronors tillskott för anläggande af vattenledning. Men i alla fall, äfven om de lyckats nedpruta de beräknade kostnaderna och få dem att stanna vid 254,000 kronor, får man väl ändå säga, att det är en ganska dryg summa man skall utbetala för att inhysa hundra militärarbetare.

Ang. försälj-
ning af Fred-
rikshofstom-
terna m. m.
(Forts.)

Jag kan ej förstå, hvad den egentliga anledningen varit till att lägga fram förslaget i dess nuvarande form. Först ha vi byggt mycket dyra kaserner för trängkåren i Hässleholm, och nu kommer Kungl. Maj:t och vill ha andra alldeles speciella kasernbyggnader för de militärbetare, som skola sysselsättas i bageriet och på sädesmagasinet. Skulle det vara omöjligt att inreda logement till dessa värnpliktige i samma kaserner som äro uppförda för trängkårens värnpliktige? Det är ej omöjligt att ordna saken så, om vederbörande vill. Ty hela trängkårsstyrkan uppgår till högst 300 man. Skulle det vara omöjligt att bada bagare i samma badhus som andra värnpliktige?

Kungl. Maj:t har ställt i utsikt, att staten skall utöfver 413,000 kronor till byggnader gifva ut 17,000 kronor till nytt markförvärf för att skaffa plats för dessa nya kaserner. Det anser jag för min del vara ett slöseri med statens medel, som jag finner anledning att redan vid detta tillfälle göra anmärkning mot.

Mot själfva tanken att inrätta kronobagerier och att uppföra de nu projekterade magasinerna har jag icke något att erinra, ty jag tror, att, om de skötas på ett förnuftsensligt sätt, de skola betala de på dem nedlagda kostnaderna, för den händelse man icke bringar upp dessa kostnader i alltför oerhörd grad.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan blef af kammaren bifallen.

§ 12.

Slutligen föredrogos hvart för sig:

statsutskottets utlåtanden:

n:o 98, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående inköp för statsverkets räkning af vissa byggnader, att användas till boställe för tillsyningsmannen vid Borgholms slottsruin;

n:o 99, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande af anslag till anordnande af värmeledning i länsresidenset och landsstatshuset i Malmö;

n:o 100, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare anslag för ny inredning af gamla biblioteksbyggnaden vid universitetet i Lund m. m.;

n:o 101, med anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till arfvode åt en extra lärare i elektroteknik vid tekniska högskolan;

n:o 102, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition om ändring i villkoren för ett till restaurering af gråbrödraklostret i Ystad beviljad anslag;

n:o 103, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under nionde hufvudtiteln gjorda framställning angående ny aflöningsstat för landtmäteristyrelsen;

n:o 104, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande af medel till odlingslånefonden samt en i ämnet väckt motion;

n:o 105, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anvisning af ytterligare medel till norrländska nyodlingsfonden samt en i ämnet väckt motion;

n:o 106, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upphörande af vissa från Trollhätte kanal- och vattenverk utgående afgifter;

n:o 107, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af en till Skällnora kungsgård n:o 1 om $3\frac{2}{3}$ mantal med kronohemmanet $\frac{1}{4}$ mantal Fantebol n:o 1 i Stockholms län hörande lägenhet;

n:o 108, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af lägenheter från förra militiebostället Hjelmshult n:o 1 med Myren samt kronolägenheten Horsaahagen n:o 1 i Malmöhus län; och

n:o 109, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Konungen med begäran om utredning och förslag i fråga om anordnande af uppvisningsfält för jordbruksändamål;

sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande, n:o 13, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående visst villkor beträffande löne- och pensionsregleringen för lärarpersonalen vid småskolor m. m.; samt

lagutskottets utlåtande n:o 57, i anledning af väckta motioner om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående expropriation af vattenfall.

Hvad i nämnda utlåtanden hemställts blef af kammaren bifallet.

§ 13.

Anmälades och godkändes följande förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från lagutskottet:

n:o 108, i anledning af väckt motion om ändring af 20, 21 och 22 §§ i lagen om hemmansklyfning, ägostyckning och jordafsöndring den 27 juni 1896; och

n:o 109, i anledning af väckt motion om upphäfvande af bestämmelser om kapellförsamlings skyldighet att delta i moderkyrkans byggnad och underhåll;

från Riksdagens kansli:

n:o 111, angående penningebidrag till värnpliktige, som vårdas för under tjänstgöring ådragen skada eller sjukdom;

n:o 112, angående vidtagande af åtgärder i syfte att afskaffa eller inskränka civila ämbets- och tjänstemäns bruk af paraduniform vid andra tillfällen än vid tjänsteutöfning;

n:o 113, angående vidtagande af åtgärder för den nomadiserande lappbefolkningens vidmakthållande m. m.; och

n:o 114, angående utsträckt fridlysning af hare, tjäder och orre; samt

från sammansatta stats- och lagutskottet:

n:o 115, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om inskränkning i inmutningsrätten.

Vidare anmäldes och godkändes Riksdagens kanslis förslag till paragrafer i riksdagsbeslutet:

n:o 22, angående beskattningen af socker;

n:o 23, angående undersökning af sinnesbeskaffenheten hos tilltalad, som af underrätt dömts till döden eller straffarbete på lifstid; och

n:o 24, angående skyldighet för staten att erlägga skatt till kommun för staten tillhörig fastighet eller industriell anläggning.

§ 14.

Justerades protokollsutdrag.

§ 15.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtanden:

n:o 14, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af § 4 mom. 9 och § 5 mom. 10 tryckfrihetsförordningen äfvensom till införande i förstnämnda § af tillagda mom. 13 och 14, dels ock väckt motion om ändring af 4 § 9 mom. tryckfrihetsförordningen; och

n:o 15, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af 2 § 4:o tryckfrihetsförordningen;

statsutskottets utlåtanden:

n:o 111, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående den af staten utöfvade egnahemslånerörelse samt i ämnet väckta motioner; och

n:o 112, i anledning af väckta motioner angående upphäfvande af gällande bestämmelser om försäljning af mindre kronoegendomar samt om utredning angående kronoegendomars styckning och upplåtande till egna hem;

sammansatta stats- och bevillningsutskottets utlåtande, n:o 14, i anledning af väckt motion om årlig ersättning till förra innehafvaren af Gagnbro gästgifveri i Stora Tuna socken, Mina Pålman;

bevillningsutskottets betänkanden:

n:o 23, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående vissa bestämmelser rörande gränstrafiken mellan Sverige och Norge, dels ock en i ämnet väckt motion;

n:o 24, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående stämpelafgiften;

n:o 25, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i gällande förordning angående en särskild stämpelafgift för försäljning af punsch, arrak och rom; och

n:o 26, angående vissa ändringar i gällande tulltaxa och tulltaxeunderrättelser;

lagutskottets utlåtanden:

n:o 59, i anledning dels af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående vård af enskildes skogar inom Gottlands län samt en inom Riksdagen i ämnet väckt motion, dels ock af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående skogsvårdsstyrelse inom Gottlands län, till förordning angående skogsvårdsafgifter inom Gottlands län och till förordning angående ändrad lydelse af 4 och 5 §§ i kungl. förordningen den 24 juli 1903 angående skogsvårdsafgifter; och

n:o 60, i anledning af väckta motioner om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående dels förslag till lag om besittningsrätt på längre tid till kronan tillhörig jordegendom, dels ock utredning, om hvilka nya former för upplåtelse af jord från stat eller kommun till enskilde må vara särskildt ur social synpunkt påkallade m. m.; samt

Andra Kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 34, rörande herrar C. A. Lindhagens och K. A. Tengdahls motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående bildande af en lånefond för att bereda mindre bemedlade tillfälle att inom stadsområden förvärfva egna bostäder.

§ 16.

Herr *G. A. E. Kronlund* aflämnade en motion, n:o 330, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande af postverkets utgiftsstaten för år 1909 m. m.

Denna motion bordlades på begäran.

§ 17.

Ledighet från riksdagsgörömlen beviljades herr *C. R. Johansson* i Jönköping under 6 dagar från och med den 7 maj.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 1,23 e. m.

In fidem
Herman Palmgren.